

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Thesavrvs Sacrorvm Ritvvm, Sev Commentaria In Rvbricas Missalis Et Breviarii Romani

In quibus origo cuiusque Ritus, Causæ historicæ, vel mysticæ, ex maiorum ingenio, Theoria, Praxis, Obligatio, & exquisitus Vsus, additis opportunè Decretis omnibus S. Rituum Congregationis, quàm breuissimè explicantur

Gavanti, Bartolommeo

Antverpiæ, 1646

De Laudibus. II.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40233

tus distinctis horis noctis Nocturni cantarentur, & affirmant tamen multi ab eodem citati, Amalarius *de Ord. Antiphonarij*, & Isid. *lib. 1. de Off. Eccl. cap. 19.* Laudes autem quartæ Vigiliæ referuabantur. Hodie non diuiduntur Nocturni, stante consuetudine vim legis habente: & significatur vna Ecclesia iustorum omnium, eorum qui ante legem, sub lege, post legem, ex Amal. *lib. 4. cap. 9.* ideoque in tertio Nocturno legitur Euangelium tempori gratiæ congruum, inquit Gemma *lib. 2. cap. 14.*

10 Nouem autem Psalmis gratias agimus Deo de descensu eiusdem propter nos, & ad nos sub nouem Choris Angelorum, in Festis nimirum Domini: at in Festis Sanctorum, eò quòd digni facti sunt illi ascendere vsque ad altitudinem cæli, in quo habitant iidem Chori Angelici. Hęc Amal. *fusè de Ordine Antiph.* Vel ter tria cõtatumus cum Angelis, ait Dur. *loco cit.*

11 Decem & octo Psalmi Dominicales ita distribuuntur, vt primi duodecim per quaternos diuisi significant Patriarcharum duodecim & Apostolorum totidem cultum erga S. Trinitatem, per quatuor virtutes Cardinales, Amal. *loco cit.* Reliqui tres in secundo & tertio Nocturno significant electos sub lege, & sub gratia, cum eodem cultu S. Trinitatis, idem *ibidem.*

12 Duodecim verò Psalmi feriales ea ratione sunt constituti, quia duodecim sunt horæ noctis, & cuiuslibet horæ Psalmus respondet, Amal. *cap. 11.* qui dicuntur bipi ad charitatem excitandam, ex Hugon. Vict. *Spec. Eccles. cap. 3.*

13 Versus, quo vertimur ad Deum, renouat intentionem debitam in Of-

ficio, Amal. *loco cit.* Oratioque Dominica dicitur, vt postulemus à Deo sapientiam & intellectum doctrinæ, vt docuit ex *facobo cap. 1.* Dur. *lib. 5. c. 2.* altè recitato Versu, *Et ne nos, &c.* & communiter (reliquum secretò, & singillatim) propter Sanctorum Communionem, inquit Hugo *Spec. cap. 3.* & eadem de causa fit Absolutio, vt sumus capaciores doctrinæ salutaris.

14 Lektionen namque doctrinam continent: quæ ternæ sunt, in honorem Trinitatis, à qua docemur, Hugo 2. *de Offic. cap. 9.* in Festis nouem eæ sunt, quæ ex Amal. *loco cit.* coniungunt nos doctrinæ & conuersationi nouem ordinum Angelicorum; sicut & gaudijs ipsorum coniungunt nos nouem quæ sequuntur Responsorialia, *idem.* Vel Responsorialia post doctrinam excitant nos ad opera, vnde ad ea surgimus, *idem de Ord. Antiph. c. 1. & 4.*

15 Et quia tempore gratiæ lætitiæ locus est magis quàm in alijs statibus ante legem, & sub lege, ideo in fine tertij Nocturni, si dicendus est, cantatur Hymnus *Te Deum.* Fusius Hugo Victorin. *Spec. Eccl. loco citato.* & singillatim hæc habes infra *Sectione seq.*

De Laudibus.

CAP. II.

1 **L**audes dictæ sunt, ex Hug. *lib. 2. de Off. cap. 10.* eò quòd laudem apertè sonant diuinam. quod repetit in *Spec. Eccles. c. 3.* Matutinale Officium appellatur ab Amalar. *lib. 4. cap. 10.* Matutinum quoque dicuntur in Rubrica *de Precibus num. 5.* quia sunt pars Matutini Officij, & ideo non finitur Matutinum separatum à Laudibus cum

G 2

Oratione,

Oratione, neque cum *Benedicamus Domino*, vt notauit Hugo *lib. 2. de Off. cap. 2. & 9.* Amalar. autem in *Prologo de Ord. Antiph.* testatur de consuetudine Romana, quòd Laudes Matutino statim iungantur.

2 Obijcies, initium sumi à *Deus in adiutorium*, quod est initium Horarum singularum; ergo est Hora à Nocturnis distincta. Respondeo, nihil obesse; sed initium illud datum esse, vt possit ex causa diuidi Matutinum à Laudibus.

3 Queritur inter Auctores de Ritibus, an Hymnus *Te Deum laudamus* sit finis Nocturnorum, an verò initium Laudum. Innoc. III. *de Celebrat. Miss. cap. Consilium.* videtur sentire, quòd ad Laudes spectet Matutinas. Opinio communior, Microl. *cap. 34.* & Hug. *Spec. Eccl. cap. 3.* & ex praxi in nocte Natalis Domini, Hymnum *Te Deum* esse finem Matutini. Innocentius autem pro Laudibus Matutinis intelligit totum Matutinum ex Nocturnis & Laudibus conflatum, vt ait Nau. *de Orat. cap. 3. num. 64.* Quare, si diuidas à Nocturnis Laudes, hic erit ritus, vt termines Nocturnos cum Oratione post *Te Deum*, & cum *Benedicamus Domino*, absque commemorationibus, & submissa voce Orationem addas Dominicam; incipias deinde Laudes à *Deus in adiutorium*, ita Francolinus *par. 1. cap. 27. num. 18.* cum Nauar. *loco cit.* & ita fit in Natali Domini.

4 Querunt item, An diuidenti Laudes à Nocturnis, præmittendum sit ante Laudes *Pater noster* cum *Aue Maria*. Afirmat Nauar. *loco citato*, quia putat esse octo Horas, & Laudes esse distinctam horam. Francolinus *cap. 28. num. 2.* licet sentiat, esse tan-

tum septem Horas; consentit tamen Nauarro ob eam Rubricam Breuiarij, qua iubentur ea dici ante omnes Horas, præterquam ad Completorium. Sed hæc ratio est contra ipsum Francolinum, qui non distinguit Laudes vt horam ab alijs; non ergo necesse. Et in nocte Natiuitatis Domini nihil dicere iubemur, sed absolutè Laudes incipimus, vt indicatur in Breuiario in proprio loco. Possent tamen responderi adhuc, quòd hæc Laudes vniuntur Missæ; & idèò libenter sequor Auctores prædictos.

5 Ordo Laudum patet in sua Rubrica: sunt enim pares Vesperis, ex Concil. Bracaren. *Dist. 12. cap. ultimo,* & Agathen. *de Consec. Dist. 5. Conuenit.* in vtrisque; Psalmi quinque, Capitulum, Hymnus, Canticum Euangelicum, Oratio, Commemor. Differunt ab alijs Horis minoribus in pluralitate precum; quia manè & Vespere holocaustum offerebatur à Iudæis; cui successere apud nos holocausta Matutinarum Laudum & Vespertinarum, ex Ruper. *lib. 1. cap. 6.* & cum aliæ minores Horæ septem quasi partibus constent, vt notauimus ex eodem Ruper. *Sect. 1. cap. 3. numero 6.* Vesperæ & Laudes, addito Cantico, constant ex partibus octo, quæ ad beatitudinem spectant, *idem loco cit.*

6 *Deus in adiutorium*, &c. meminit hoc loco Amal. in *Prologo de Ord. Antiph.* Psalmi quinque ex eodem sunt, ad muniendos quinque corporis sensus, ait Hugo in *Specul. Eccl. c. 3.* qui notat præterea, eos esse octo verè, ad significandos octo ordines electorum; sed dicuntur quinque, quia tertius & quartus sub vna conclusione terminantur, ad denotandum, ex Amalar. *de Ord. Antiph. cap. 5.* geminam

nam dilectionem, Dei & proximi; vel, ex eodem *lib. 4. de Div. Offic. cap. 10.* vnionem Ecclesiae ex Iudaeis & Gentibus. tertius autem est in vsu matutino, ex *Constit. Apost. lib. 2. cap. 63.* sextus item, septimus & octauus vnam habent conclusionem, ad significandum, ex *Amalar. loco cit. cap. 2.* Fidem, Spem & Charitatem vnitas & iunctas erga Deum (inquit *cap. 5.*) trinum & vnum; vel significant, ex eodem *lib. 4. de Off. cap. 10.* vnionem Ecclesiae ex Asia, Africa & Europa ad diuinas laudes; *omnis enim spiritus laudet Dominum*, dicitur in eorum fine. Vnde factum est, vt hi Psalmi quotidie dicantur in Laudibus, neque vquam omitantur, ex eodem *Amalar. cap. 12.*

7 Dixi, *Psalmos esse quinque*: nam licet quartus sit propriè Canticum, abusuè Psalmus appellatur; & suo loco videbimus parum differre Canticum à Psalmo.

8 Dicantur autem semper in Festis ijdem & in Ferijs Paschalibus, ex *Microl. cap. 54.* quia resonant lætitiā & resurrectionem gloriosam in octonario eorum numero. In Festis quoque trium Lectionum eisdem dici, tradit *Radulph. Propos. 10.*

9 Duo ex his mutantur in Dominicis à Septuagesima vsque ad Dominicam Palmarum inclusiue; vice quorum dicimus Psalmos *Miserere* & *Confitemini*, ad timorem & spem eo tempore excitandam; timorem, ob peccata in primo; spem, ex bonitate Dei in altero. Hæc *Amal. lib. 4. de Off. cap. 18.* & quia non est tempus lætitiæ, quam exprimunt ij duo Psalmi, *Dominus regnauit & Iubilate*. Sed dicet: Cur deinde dicitur alter eorum in Prima? Respondeo, Ne in tota

Hebdomada feriali omittatur Psalmus vllus de Psalterio: alter autem locum habet in Nocturno Sabbati. & hæc ad litteram.

10 In feriali Officio per annum primus Psalmus est pœnitentialis, *Miserere*, quia dies feriales sunt pœnitentiæ, inquit *Hugo 2. de Offic. c. 10.* secundus variatur, vt expleatur Psalterium: sed in qualibet Feria reperies in secundo Psalmo mentionem fieri matutini temporis, vt videantur magis proprij ad rem; & idè eo loco sunt positi, vt notat *Amalar. de Ordine Antiphonarij capite 5.* nam dicimus in Feria secunda, *Manè exaudies vocem meam*; Feria tertia, *Emitte lucem tuam*; Feria quarta, *Exitus Matutini*; Feria quinta, *Manè sicut herba*, & *Repleti sunt manè*, Feria sexta, *Auditam fac mihi manè*; Sabbato, *Ad annuntiandum manè misericordiam tuam*: sed præterea titulus huius Psalmi est, *In die Sabbati*.

11 Cantica verò fuere distributa per Hebdomadam, ita vt in Dominicis & Festis, *Trium puerorum*, quod est nobilius, cantaretur; in Sabbato Canticum Moysis in fine vitæ ab eodem compositum, & prope Terram promissionis, id est quietis, significatæ in Sabbato, qua de re *Beda lib. 2. tract. in Lucam*. Alia Cantica non sine mysterijs fuere alijs diebus assignata; satis tamen ad libitum ea, *Durando explicante lib. 5. cap. 4.* desumpta ad verbum explicatione ab *Amalar. lib. 4. de Off. cap. 12. & seqq.* Certè illud Feriæ sextæ, vbilegitur, *Cornua in manibus eius*, de Cruce intelligitur, & quadrat Feriæ sextæ, ex *Gemma lib. 2. cap. 53.* Plura de Canticis *Secl. sequenti.*

12 De Antiphonis, Capitulo, Hymno, Versu, Antiph. Cantici, Cantico, & Orat. infra suis locis. Hymni non meminit Amalar. meminit Hugo in *Spec. Eccles. cap. 3.* ad excitandam mentem pro intelligentia proximi Cantici Euangelici, inquit *idem lib. 2. de Off. cap. 8.* Versus dicitur ante Canticum, vt magis attenti simus ad verba Cantici, Amalar. *lib. 4. cap. 45.* vel, vt excitemur ad credendum ea quæ promittuntur in Cantico, Dur. *lib. 5. cap. 4.*

13 Cur autem primo loco Canticum *Benedictus* in Officio dicitur, cum non fuerit in Euangelio Canticum primum? An quia à Vesperis inchoatur Officium, in quibus primum cantatur Canticum? An quia, vt ait Duran. *loco cit.* Zacharias loquitur cum Ioanne, qui est Aurora ante Christum Solem? & in aurora quidem Laudes dicuntur magis congruè. An quia de lumine fit mentio, *Illuminare his*, &c. quod est Matutinæ horæ proprium? De Oratione post Canticum omnes meminere Auctores. De Precibus, Suffragijs, Fine, Antiphonis finalibus in suis Capitibus *Sectione sequenti* cum reliquis agemus.

De Prima.

CAP. III.

1 **P**rima vocabulum ad rem nostram vsurpatur in Regula sancti Benedicti *cap. 16.* & in Conc. Cabilonensi II. Res ipsa est antiquior, tempore Cassiani expressè cæpta, de qua ipse *lib. 3. Instit. monast. cap. 4.* cuius vestigium potiùs, quàm res ipsa tota, videtur haberi apud Athanas. *lib. de Virginit. Sol,*

inquit, exoriens videat librum in manu tua, id est Psalterium; & loquitur de prece post Laudes, quæ ante Solis ortum complebantur. Volunt, S. Clementem loqui de Prima, cum ait *lib. 8. Constit. cap. 34.* Precationes facite manè, Turrianus *ibi*, & Durand. *l. 3. de Ritib. cap. 7.* & Suar. *lib. 4. de Horis Can. cap. 5. num. 8.* Negant Radulph. *Proposit. 14.* qui expressè docet, Primam & Completorium non ante Cassianum fuisse, & Francolinus *1. par. capite 14. num. 6.*

2 Quidquid sit de origine, affines horæ sunt Prima & Completorium, sicuti Laudes & Vesperæ; nam vtroque Confessio. Quatuor Psaltri, Hymnus, Capitulum & Responsorium immobiliter dicuntur: Canticum quoque Simeonis est immobile, cui responderet Symbolum sancti Athanasij in Dominicis immobile. Quæ omnia apta sunt initio diei & noctis, vt armemur contra hostes diurnos & nocturnos, ex Radulph. *loco cit.* Præclare Ambrosius *Ser. 43. & in Hexaem. lib. 5. cap. 12.* de auibus loquens ait: Quis sensum hominis gerens, non erubescat sine Psalmorum celebritate diem claudere & adoriri; cum etiam aues suaui modulatione & dulci carmine ortus dierum ac noctium prosequantur? Hæc de Prima & Completorio simul.

3 Post ortum Solis *Prima* congruentiùs recitatur; tum ex origine apud Cassianum expressè; tum ex Hymno, *Iam lucis orto sidere*; tum ex Auctoribus pluribus citatis à Francol. *cap. 15. num. 14.* Primò, vt sicut ouibus, quæ noctu custodiuntur in ouilibus inclusæ, manè ad pascua exeuntibus adest opilio, qui eas dirigat, ducat, defendat à lupis; ita nobis primo diluculo